

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДІТЬМИ РАНЬОГО ВІКУ

CONCEPTUAL BASIS FOR FORMING THE READINESS OF FUTURE BACHELOR OF PRESCHOOL EDUCATION FOR INNOVATIVE ACTIVITIES WITH CHILDREN OF EARLY AGE

Актуальність статті обумовлена тим, що сучасний етап розвитку України відрізняється якісними змінами у всіх сферах суспільного життя, у тому числі – і у вищій освіті. Інтелектуальні ресурси суспільства стають мірою його національного багатства. Перспективи сталого розвитку визначаються якістю освіти, що вимагає переосмислення підходів до підготовки оновлених педагогічних кадрів, готових до використання новітніх технологій у роботі з дітьми саме з раннього віку.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка ефективності методики роботи з формування готовності майбутніх бакалаврів дошкільної освіти до інноваційної діяльності з розумового розвитку дітей раннього віку. Розглянуто підходи вчених до підготовки фахівців дошкільної освіти до роботи з дітьми раннього віку. Констатовано, що недостатньо розкритою залишається проблема формування готовності майбутніх бакалаврів дошкільної освіти до інноваційної діяльності, зокрема, у розумовому розвитку дітей раннього віку.

Описано етапи експериментального дослідження (констатувальний, формувальний, контрольний), сутність якого складалася у вивченні стану сформованості готовності майбутніх бакалаврів дошкільної освіти до інноваційної діяльності у розумовому розвитку дітей раннього віку і розробці ефективної методики для оптимізації її формування. Представлені результати констатувального експерименту. З метою підвищення рівня сформованості готовності майбутніх бакалаврів дошкільної освіти до інноваційної діяльності у розумовому розвитку дітей раннього віку на формувальному етапі студентам експериментальної групи було запропоновано вивчення вибіркової дисципліни «Педагогічна підтримка розвитку дітей раннього віку», спрямованої на ознайомлення здобувачів вищої освіти зі змістом інноваційної діяльності вихователя, із сутністю сучасних інноваційних технологій у розумовому розвитку дітей раннього віку.

Для перевірки ефективності розробленої формувальної методики проведено контрольний етап експерименту зі студентами контрольної і експериментальної груп. Представлено результати контрольного експерименту, які доводять ефективність запропонованої формувальної методики.

Ключові слова: вища освіта; майбутні бакалаври дошкільної освіти; інноваційні технології розумового розвитку дітей раннього віку; формувальний експеримент; формування готовності; контрольний

експеримент; готовність до інноваційної діяльності.

The relevance of the article is due to the fact that the current stage of development of Ukraine is characterized by qualitative changes in all spheres of public life, including higher education. The intellectual resources of a society become the measure of its national wealth. The prospects for sustainable development are determined by the quality of education, which requires a rethinking of approaches to the training of updated pedagogical staff who are ready to use the latest technologies in working with children of early age.

The purpose of the article is a theoretical substantiation and experimental verification of the effectiveness of the methodology of work on the formation of the readiness of future bachelors of preschool education for innovative activities in the mental development of children of early age.

The approaches of scientists to the training of preschool education specialists to work with children of early age are considered. It is stated that the problem of forming the readiness of future bachelors of preschool education for innovative activities, in particular, in the mental development of children of early age, remains insufficiently disclosed.

The stages of the experimental study (stating, formative, control) are described, the essence of which was to study the state of formation of the readiness of future bachelors of preschool education for innovative activities in the mental development of children of early age and the development of an effective methodology for optimizing its formation. The results of a stating experiment are presented. In order to increase the level of formation of the readiness of future bachelors of preschool education for innovative activities in the mental development of children of early age at the formative stage, the students of the experimental group were offered to study the selective discipline «Pedagogical support for the development of young children», aimed at familiarizing applicants for higher education with the content of the educator's innovative activity, with the essence of modern innovative technologies in the mental development of children of early age.

To test the effectiveness of the developed formative methodology, a control stage of the experiment was conducted with students from the control and experimental groups. The results of a control experiment are presented, proving the effectiveness of the proposed forming technique.

Key words: higher education; future bachelors of preschool education; innovative technologies for the mental development of children of early age; formative experiment; formation of readiness; control experiment; readiness for innovative activity.

УДК 378.14: 373.23

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/48.2.25>

Кудрявцева О.А.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри дошкільної педагогіки
Державного закладу
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасний етап розвитку України відрізняється якісними змінами у всіх сферах суспільного життя,

у тому числі – і у вищій освіті. Інтелектуальні ресурси суспільства стають мірою його національного багатства. Перспективи сталого розвитку

визначаються якістю освіти, що вимагає переосмислення підходів до підготовки оновлених педагогічних кадрів, готових до використання новітніх технологій у роботі з дітьми саме з раннього віку. Майбутні бакалаври дошкільної освіти повинні вміти використовувати інноваційні технології у пізнавальному розвитку дітей раннього віку.

У Стандарті вищої освіти України підкреслюється, що майбутній бакалавр дошкільної освіти повинен бути здатним до розвитку допитливості, пізнавальної мотивації, пізнавальних дій у дітей раннього віку; враховувати рівні розвитку дітей при виборі технологій навчання і виховання, при визначенні зони актуального розвитку та створенні зони найближчого розвитку дітей [7, с. 8, 11].

У Законі України «Про дошкільну освіту» зазначається, що першими етапами становлення особистості дитини є вік немовляти (від народження до одного року) та ранній вік (від одного до трьох років). Одним із найважливіших завдань сучасного ЗДО є сприяння інноваційному розвитку, зокрема – розумовому розвитку дітей, починаючи саме з раннього віку. У ЗДО (ясла) для дітей віком від одного до трьох років забезпечується догляд за ними, а також їх виховання та розвиток, в тому числі – розумовий, відповідно до вимог БКДО [5].

Таким чином, не викликає сумніву, що проблема формування готовності майбутніх бакалаврів дошкільної освіти до інноваційної діяльності, зокрема, у розумовому розвитку дітей раннього віку, є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання загальної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до професійної діяльності досліджували Р. С. Аронова, Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, З. Н. Борисова, Ю. О. Волинець, І. О. Жадленко, Р. В. Куліш, Н. І. Мельник, Н. М. Миськова, О. М. Пинзеник, О. А. Половіна та ін.

Підготовка майбутніх бакалаврів дошкільної освіти до роботи з дітьми раннього віку була предметом дослідження Т. Й. Бабюк, І. М. Германчук, О. М. Добош, С. М. Івах, М. В. Коляди, В. І. Саюк, Т. М. Турчина, О. І. Шадюк та ін.

Цікавими є наукові розробки О. І. Шадюк (сучасні підходи до підготовки фахівців дошкільної освіти до роботи з дітьми раннього віку), Т. Й. Бабюк (розробка моделі професійної підготовки майбутніх вихователів до взаємодії з дітьми раннього віку), С. М. Івах (комплексний міждисциплінарний підхід до підготовки студентів), В. І. Саюк, І. М. Германчук (педагогічні умови формування готовності здобувачів вищої освіти до роботи з дітьми раннього віку), Т. М. Турчина, М. В. Коляди (розробка нового змісту педагогічної практики у групах раннього віку закладу дошкільної освіти).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Аналіз наукової літератури показав, що вченими приділяється достатньо уваги проблемі підготовки

майбутніх фахівців дошкільної освіти до професійної діяльності, в тому числі – підготовці здобувачів вищої освіти до роботи з дітьми раннього віку. Але, недостатньо розробленою залишається проблема формування готовності майбутніх бакалаврів дошкільної освіти до інноваційної діяльності, зокрема з розумового розвитку, з дітьми раннього віку.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність методики роботи з формування готовності майбутніх бакалаврів дошкільної освіти до інноваційної діяльності з розумового розвитку дітей раннього віку.

Виклад основного матеріалу. Детальніше проаналізуємо підходи науковців до формування готовності студентів до професійної діяльності з дітьми раннього віку

О. І. Шадюк вважає, що формування готовності майбутніх вихователів до роботи з дітьми раннього віку буде ефективним у процесі вивчення навчальної дисципліни «Педагогіка раннього дитинства», яка викладається студентам на другому курсі напередодні педагогічної практики у ЗДО у групах дітей раннього віку. Представляють інтерес розроблені автором завдання для роздумів, спрямовані на моделювання студентами своєї майбутньої професійної діяльності; педагогічні задачі; завдання, які передбачали аналіз методичних та наукових джерел; завдання з виготовлення наочного та дидактичного матеріалу; підготовка портфолію для роботи у групах дітей раннього віку [9, с. 246].

С. М. Івах акцентує увагу на комплексному міждисциплінарному підході і зазначає, що для підготовки до роботи з дітьми раннього віку мають значення такі навчальні дисципліни, як «Педагогіка дошкільна», «Дитяча психологія», «Основи медичних знань та педіатрія», різноманітні методики. Але, перевага все ж таки віддається спеціальній дисципліні «Виховання дітей раннього віку», де вагомий акцент робиться на вивченні сучасних програм розвитку, навчання і виховання дітей раннього віку. Важливим складником підготовки студентів є педагогічна практика у групах раннього віку [3, с. 124].

Т. Й. Бабюк пропонує модель професійної підготовки студентів до роботи з дітьми раннього віку. Така підготовка повинна здійснюватися у три етапи: створення перспективи проектування професійної спрямованості особистості майбутнього вихователя дітей раннього віку; надбання необхідних знань у процесі навчання; саморозвиток майбутніх фахівців під час педагогічної практики [1, с. 24].

О. М. Добош, Л. Я. Ковач вказують на важливість підготовки майбутніх вихователів дітей раннього віку до таких видів діяльності з ними: виховна, навчальна, навчально-методична, соціально-педагогічна, організаційно-управлінська [2, с. 186].

В. І. Саюк, І. М. Германчук виокремили такі педагогічні умови формування готовності майбутніх вихователів до роботи з дітьми раннього віку: створення позитивної мотивації студентів до професійної діяльності з дітьми раннього віку; формування теоретичних знань і практичних умінь; проходження педагогічної практики у групах раннього віку; використання студентами сучасних програм розвитку дітей; науково-методичний супровід майбутніх вихователів у роботі з малюками [6, с. 139].

Т. М. Турчин, М. В. Коляда вказують, що потрібно удосконалювати систему підготовки студентів до роботи з дітьми раннього віку. На думку авторів така підготовка включає введення спеціальних навчальних дисциплін для додаткової підготовки у цій галузі, розробки нового змісту педагогічної практики: включення студентів у роботу з дітьми раннього віку у різних видах закладів дошкільної освіти [8, с. 190].

Експериментальне дослідження проводилося в три етапи (констатувальний, формувальний, контрольний) на базі університету Ушинського, факультету дошкільної педагогіки та психології. В експерименті брали участь 46 здобувачів вищої освіти I курсу, денної форми навчання, спеціальності 012 «Дошкільна освіта».

На констатувальному етапі педагогічного дослідження було визначено компоненти, показники, схарактеризовано рівні сформованості готовності майбутніх бакалаврів дошкільної освіти до інноваційної діяльності у розумовому розвитку дітей раннього віку; отримано такі результати: експериментальна група – ДОБ-1.1(д) – високий рівень зафіксований у двох студентів (8,7%), середній рівень – у десяти студентів (43,5%), низький рівень – у одинадцяти студентів (47,8%); контрольна група – ДОБ-1.2(д) – високий рівень виявлений у трьох студентів (13,1%), середній рівень – у тринадцяти студентів (56,5%), низький рівень – у семи студентів (30,4%) [4].

На формуальному етапі педагогічного дослідження з метою оптимізації формування готовності майбутніх бакалаврів дошкільної освіти до інноваційної діяльності у розумовому розвитку дітей раннього віку студентам експериментальної групи (Доб-1.1(д)) було запропоновано вивчення вибіркової дисципліни «Педагогічна підтримка розвитку дітей раннього віку» (загальна кількість годин – 90, кредитів – 3, аудиторна робота – 42 години, самостійна робота студента – 48 годин, підсумковий контроль – залік), розробленої та внесеної до навчального плану факультету дошкільної педагогіки та психології. Ця навчальна дисципліна викладається у другому семестрі навчального року паралельно з обов'язковою навчальною дисципліною «Загальна та дошкільна педагогіка», перед початком педагогічної практики у закладах дошкільної освіти у групах дітей раннього віку.

Метою викладання навчальної дисципліни «Педагогічна підтримка розвитку дітей раннього віку» є надання майбутнім бакалаврам дошкільної освіти базових теоретичних уявлень про особливості освітнього процесу, використання інноваційних технологій у навчанні і вихованні дітей раннього віку як предмету їхньої професійної діяльності, його змісту і організації у сучасному закладі дошкільної освіти.

Програма навчальної дисципліни складається з двох взаємопов'язаних модулів:

Змістовий модуль 1. «Особливості організації освітнього процесу у групах раннього віку», зміст якого спрямований на ознайомлення студентів з особливостями організації розвивального середовища з дітьми раннього віку у сучасному закладі дошкільної освіти (сприяння пізнавальному, соціально-емоційному, художньо-естетичному розвитку дітей; забезпечення фізичного і психічного здоров'я); з умовами для сприятливого перебігу адаптації дитини раннього віку до закладу дошкільної освіти.

Змістовий модуль 2. «Технології раннього розвитку дитини», у якому розглядається сутність інноваційної діяльності майбутнього вихователя, значення інноваційних технологій для раннього розвитку дитини, зокрема – розумового; розкривається сутність та особливості інноваційних технологій розумового розвитку дітей раннього віку.

Зазначимо, що у процесі вивчення навчальної дисципліни основна увага була зосереджена на засвоєнні здобувачами вищої освіти знань та умінь щодо змісту інноваційної діяльності вихователя, інноваційних технологій розумового розвитку дітей раннього віку. На протязі вивчення дисципліни майбутні бакалаври дошкільної освіти оволодівають технологією Масару Ібука «Після трьох вже пізно», технологією стимулювання дитячого мозку у сисетмі Макато Шічіда; технологією Сесіль Лупан «Ранній розвиток дитини»; ігровою технологією Джекі Сілберг; технологією Ж. Кюїзенера з розвитку пізнавальних процесів дитини раннього віку; технологією використання бізібордів, бізікубів, лепбуків для інтелектуального розвитку дітей раннього віку.

У процесі викладання навчальної дисципліни на лекційних, семінарських та практичних заняттях застосовувалися наступні інноваційні форми та методи навчання: проблемні лекції, лекції-презентації, лекції-аналіз конкретної ситуації, лекції-презентації, лекції із заделегідь запланованими помилками; семінари-дискусії, семінари-досліди; інтелектуальна розминка, дослідницькі ігри, майстер-клас, метод круглого столу, кейс-стаді, робота в малих групах, інтелектуальні тренінги, рефлексивні тренінги та ін.

До самостійної та індивідуальної роботи студентів були включені такі завдання: репродуктивного

характеру (пошук та конспектування наукової психолого-педагогічної літератури, заповнення таблиць з організації освітнього процесу у групах раннього віку, складання схем, кроссвордів, ребусів (на засвоєння специфічних категорій та понять дисципліни), аналіз надрукованих у періодиці конспектів занять для дітей раннього віку, виготовлення наочного та дидактичного матеріалу та ін.); аналітичного характеру (порівняльна характеристика основних позицій споріднених технологій з розумового розвитку дітей раннього віку, складання анотацій наукових статей з журналів «Дошкільне виховання», «Палітра педагога», «Джміль», підготовка тез доповіді та ін.); творчого характеру (складання схеми-моделі на усвідомлення сутності інноваційної технології, розробка мапи розуму «Інноваційні технології розумового розвитку дітей раннього віку», авторська розробка власних варіантів конспектів занять, ігор з використанням елементів інноваційної технології з розумового розвитку дітей раннього віку, та ін.).

Було також запропоновано студентам підготувати індивідуальне навчально-дослідне завдання – навчальний проект за темою «Оптимізація розумового розвитку дітей раннього віку за інноваційною технологією ...» (здобувачам вищої освіти потрібно було самостійно ознайомитися з новою технологією розумового розвитку дітей раннього віку (не тією, яка вивчалася у процесі викладання навчальної дисципліни), опанувати її, розробити на її основі власний конспект гри або заняття, або іншої форми організації діяльності дітей, підготувати презентацію).

Завдання з педагогічної практики у групах дітей раннього віку було доповнено спеціальними завданнями з розробки та підбору діагностувальних методик для здійснення діагностики розумового розвитку дітей раннього віку; використання інноваційних технологій розумового розвитку дітей в організації освітнього процесу сучасного закладу дошкільної освіти; оцінки студентом себе як суб'єкта інноваційної діяльності та контролю змін у розумовому розвитку дітей раннього віку; заповнення Скарбнички цікавих ідей щодо інноваційної діяльності з розумового розвитку дітей раннього віку.

Для перевірки ефективності розробленої формувальної методики зі здобувачами вищої освіти експериментальної та контрольної груп було проведено наступний – контрольний етап педагогічного експерименту, на якому застосовувалися ті ж діагностувальні методики, що і на констатувальному етапі. Було отримано такі результати: в експериментальній групі (група ДОБ-1.1(д)) високий рівень сформованості готовності до інноваційної діяльності у розумовому розвитку дітей раннього віку визначений у дев'яти (39,1%) студентів; середній рівень – у одинадцяти (47,8%)

студентів; з низьким рівнем залишилося тільки три (13,1%) студенти. Порівняльний аналіз результатів контрольного та констатувального експерименту показав, що в експериментальній групі значно підвищилась кількість студентів з високим рівнем і зменшилась кількість студентів з низьким рівнем – більшість здобувачів з низького рівня – перейшли до середнього та значна кількість студентів із середнього рівня – піднялися до високого рівня сформованості готовності до інноваційної діяльності у розумовому розвитку дітей раннього віку, тобто, більша кількість студентів перейшла на вищий, ніж був зафіксований на констатувальному етапі, рівень готовності.

Ніяких змін не відбулося у контрольній групі (група Доб-1.2(д)): зовсім не змінилися результати на високому (три студенти (13,1%), середньому (тринадцять студентів (56,5%) та низькому (сім студентів (30,4%) рівнях.

Висновки. Отже, результати контрольного етапу педагогічного дослідження показали, що в експериментальній групі відбулася значна позитивна динаміка, як у порівнянні з результатами констатувального експерименту у цій групі, так і у порівнянні з результатами у контрольній групі, у якої не відбулося зовсім ніяких змін на цьому етапі дослідження. Безсумнівно, що запропонована методика роботи є ефективною щодо оптимізації формування готовності майбутніх бакалаврів дошкільної освіти до інноваційної діяльності з дітьми раннього віку і може бути рекомендованою для впровадження і вивчення студентами.

Перспективу дослідження вбачаємо у розробці нових ефективних форм організації освітнього процесу з формування готовності майбутніх вихователів до інноваційної діяльності з дітьми раннього віку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бабюк Т. Й. Модель підготовки майбутніх вихователів до роботи з дітьми раннього віку. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі*: збірник наукових праць/ за заг. ред. О. А. Гнізділової. Полтава: Видавець Шевченко Р. В. 2018. Вип. 2. С. 21-25.
2. Добош О. М., Ковач Л. Я. Сучасні аспекти підготовки майбутніх вихователів до роботи з дітьми раннього віку. *Актуальні проблеми сучасної дошкільної освіти*: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 26 жовтня 2017 р., Мукачєво/ гол. ред. В. І. Кобаль. Мукачєво: МДУ, 2017. С. 184-187.
3. Івах С. М. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до роботи з дітьми раннього віку. *Педагогічні науки*: збірник наукових праць. 2016. Вип. LXXIV. Том 2. С. 122-126.
4. Кудрявцева О. А. Компоненти та показники сформованості готовності майбутніх бакалаврів дошкільної освіти до інноваційної діяльності з дітьми раннього віку. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 46. С. 122-126.

5. Про дошкільну освіту: Закон України від 11.07.2001 р. № 2628-III. Дата оновлення: 2.04.2022 р., підстава – 2153-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/> (дата звернення 30.05.2022).

6. Саяк В. І., Германчук І. М. Формування готовності майбутніх педагогів до роботи з дітьми раннього віку. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Сер. 16. 2017. Вип. 29 (39). С. 137-141.

7. Стандарт вищої освіти України / Богуш А. М. та ін. Київ: МОНУ, 2019. 20 с.

8. Турчин Т. М., Коляда М. В. Зміст, методи і специфіка роботи майбутніх вихователів з дітьми раннього віку. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Серія: Педагогічні науки. 2017. № 142. С. 187-190.

9. Шадюк О. І. Готовність майбутніх вихователів до роботи з дітьми раннього віку. *Інноватика у вихованні*. 2020. Вип. 12. С. 242- 249.